

II. КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО. АДМІНІСТРАТИВНЕ, ФІНАНСОВЕ, ПОДАТКОВЕ ПРАВО

УДК 351.74/.76

Булатін Д. О.,
аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ «ПРЕВЕНЦІЯ» І «ПРЕВЕНТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ» В АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОМУ АСПЕКТІ

У статті з'ясовано поняття «превенція» і «превентивна діяльність», їх сутність як об'єкту адміністративно-правового регулювання. Встановлено у якому контексті використовуються поняття «превенція» і «превентивна діяльність» в адміністративному праві.

Ключові слова: превенція, превентивна діяльність, адміністративно-правове регулювання, попередження, правопорушення, поліція.

В статье выяснено понятие «превенция» и «превентивная деятельность», их сущность как объекта административно-правового регулирования. Установлено, в каком контексте используются понятия «превенция» и «превентивная деятельность» в административном праве.

Ключевые слова: превенция, превентивная деятельность, административно-правовое регулирование, предупреждение, правонарушения, полиция.

Постановка проблеми. В адміністративно-правовій науці вивчення більшості питань починається з визначення лексико-семантичної сутності предмета дослідження. Розуміння тієї чи іншої категорії чи діяльності формується завдяки поняттям. Перш ніж міркувати про окремі види превентивної діяльності в

адміністративно-правовій науці, слід чітко розуміти, що мається на увазі під словами «превенція» та «превентивна діяльність». Це потрібно для уникнення суперечностей між проголошеним та тим, що розуміється.

У законодавстві поняття «превенція» і «превентивна діяльність» не визначаються, проте використовуються в низці нормативно-правових актів. Питанню використання понять «превенція» і «превентивна діяльність» приділялася незначна увага у вітчизняній адміністративно-правовій науці, на відміну від теорії права та кримінального права.

Аналіз дослідження даної проблеми. Понять «превенція» та «превентивна діяльність» вживаються при висвітленні окремих питань у адміністративно-правових відносинах у працях С.С. Алексєєва, В.Д. Бабкіна, Ю.А. Ведєрнікова, С.Д. Гусарєва, І.А. Горшенєвої, А.М. Колодія, Н.М. Пархоменко, О.Ю. Прокопенко, О.С. Пронєвича, М.П. Смирнова, О.Д. Тихомирова, О.В. Тюріної, О.Н. Ярмиша та багатьох інших. Однак і досі не піднімалося питання доцільності використання саме цих понять в адміністративно-правовому аспекті, що не завадило використовувати їх у низці нормативно-правових актів та наукових робіт.

Тому **метою дослідження** є систематизування підходів до визначення складових елементів понять «превенція» і «превентивна діяльність» і визначення можливостей їх використання в адміністративно-правовому аспекті, визначення факторів, що впливають на необхідність використання саме цих понять.

Виклад основного матеріалу. Поняття аспект запозичене з філософії і означає погляд. При розкритті адміністративно-правових аспектів чого-небудь здійснюється характеристика, відображуються властивості, атрибути об'єкту пізнання. В нашому випадку з суб'єктивної точки зору ми розкриємо сприйняття понять «превенція» і «превентивна діяльність» та свою оцінку їх використання в адміністративно-правових відносинах.

Поняття «превенція» і «превентивна діяльність» досить широко застосовується в діяльності в адміністративному праві

та, зокрема, в діяльності поліції. Опубліковано низку робіт з цієї тематики впродовж останніх років. Очевидно, поняття «превенція» і «превентивна діяльність» є відносно новим в адміністративному праві, проте такого роду діяльність здійснювалася міліцією та поліцією в Україні вже давно і називалася попереджувальною, такою що передую вчиненню адміністративних та кримінальних правопорушень. Але нині зазначений напрямок діяльності стрімко розвивається і охоплює більш різнопланову діяльність.

Наразі офіційного визначення понять «превенція» і «превентивна діяльність» в законодавстві немає. Проте низка нормативно-правових актів містить ці поняття. Так, Закон України «Про Національну поліцію» [1, п.1 ч.1 ст. 23] містить норму, де визначено, що поліція відповідно до покладених на неї завдань здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень [1, п.1 ч.1 ст. 23]. Крім того, термін «превенція» використовується при визначенні поняття поліцейського заходу, котрий визначається як дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень [1, ч.1 ст. 29]. Поліція застосовує в межах своєї компетенції поліцейські превентивні заходи, визначені Законом України «Про Національну поліцію» задля охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці і порядку або припинення їх порушення [1, ч. 2ст. 30].

Слово «превенція» має латинське походження. Praevenio – випереджати, передчасно приходити. Praeverto (prae + verito) – ... запобігати, попереджати, випереджати, обганяти, перевершувати; заважати [2].

В сучасному словнику іншомовних слів слово превенція тлумачиться як похідне від попереджую [3]. Превенція означає спеціальне запобігання, а превентивним вважається запобіжний.

У різних джерелах слово «превенція» тлумачиться досить схоже, як «випередження», «попередження», «запобігання» і т.д., оскільки містить у собі суттєві та узагальнені ознаки.

Суттєвою ознакою поняття «превенція» є наявність певної низки дій чи подій, одні з яких передують іншим і випереджають очікувані наслідки від попередніх. Мова йде про випередження в чому-небудь, дій чи подій котрі передують настанню чого-небудь або певних дій. Поняття «превенція» в адміністративно-правовому аспекті розглядається як врегульовані нормами адміністративного права випереджувальні дії, спрямовані на недопущення настання небажаних наслідків.

Поняття «превенція» межує з поняттями «запобігання» та «попередження», і навіть при визначенні поняття «превенція» використовуються зазначені поняття, проте вони не є тотожними. Найчастіше попередження в адміністративно-правовому аспекті тлумачиться як застереження чи запобігання вияву чого-небудь небажаного.

Академічний тлумачний словник розкриває поняття «попереджати» так: «своєчасними заходами запобігати здійсненню або виникненню чого-небудь, переважно небажаного, переважно небажаного; передувати чому-небудь» [4]. А поняття «запобігати» – «не допускати, заздалегідь відвертати що-небудь неприємне, небажане» [5]. Запобіжний – «призначення для захисту чого-небудь від пошкодження або небезпеки» [6].

Відмітимо, що терміни «превенції», «попередження» і «запобігання» часто використовуються як синоніми. Загальною для всіх понять є ознака своєчасного передування подіям. Спробуємо з'ясувати значення слова «превенція» в контексті з тематикою превентивної діяльності здійснюваної органами виконавчої влади, зокрема, Національною поліцією України, у співвідношенні з іншими визначеннями.

Попередження відбувається раніше запобігання, до того як відбулося щось шкідливе або небезпечне. В адміністративно-правовому аспекті попередження завжди повинно відбуватися до моменту вчинення порушення, випереджати їх, передувати їм. Запобігання спрямоване на захист когось або чогось та недопущення настання шкідливих наслідків. Запобігання здійснюється коли ймовірність настання небажаних наслідків

вже очевидна і ситуація потребує втручання, оборони, захисту, а небажане діяння лише розпочнеться.

Превенція є одним із напрямків у боротьбі з правопорушеннями. Превенція відмежовується від понять профілактика, попередження, запобігання, припинення тим, що вона спрямована на недопущення розвитку суб'єктивної сторони правопорушення на її початковому етапі. Вона спрямована на психологічну формацію людини і спрямована на недопущення реалізації протиправних думок людини. Превенція має метою усунення чи трансформацію протиправних думок, намірів і бажань та створення надійних стримуючих факторів.

У порівнянні з попередженням, запобіганням та припиненням результат превенції є кращим, оскільки він не обтяжений наслідками дій і не потребує інших заходів. Превенція порушень здійснюється на етапі формування наміру та мотивів протиправної діяльності. Здійснення превентивних заходів спрямоване на свідомість людини. Превенція злочинів на психологічному рівні змінює погляди, думки, мотиви, ціннісні орієнтири, настрої, психологічні установки особи [7].

Коли мова йде про використання понять «превенція» і «превентивна діяльність» в правовому аспекті здебільшого йдеться про профілактичні та інші заходи, спрямовані на запобігання правопорушенням. В науці виділяють загальну й спеціальну превенцію та превентивну діяльність.

Загальна превенція спрямована не на особу, яка потенційно може вчинити правопорушення, а на попередження вчинення порушень іншими особами. Таким чином превенція відбувається наочно для інших осіб і стримує від здійснення такого роду діянь, не бажаючи настання наслідків. Другим видом є спеціальна превенція, котра спрямована на недопущення вчинення правопорушень тією ж особою в майбутньому для уникнення повторення несприятливих наслідків.

Загальна превенція охоплює широке коло суб'єктів, схильних до протиправних вчинків, базується на психології та використанні, наприклад, страху перед покаранням, створення атмосфери невідворотності покарання, або, хоча б високої його ймовірності, формування ставлення суспільства до

протиправних дій та порушників, тощо. Важливу роль при цьому відіграє інформованість суспільства про вчинені порушення і покарання, що за ним слідувало, формування негативного ставлення суспільства до порушників.

Превентивна діяльність в адміністративному праві може розглядатися як запобігання виникненню несприятливого (кризового) стану певної сфери адміністрування або об'єкту управління.

Термін «превентивна діяльність», коли мова йде про сферу управління, може використовуватися характеризуючи запобігання кризовим станам об'єктів управління. Проте основна сфера використання зазначених термінів – це попередження правопорушень. Так, до центральних органів управління (апарат) Національної поліції України входить окремий підрозділ, в назву якого входить термін «превенція» – Департамент превентивної діяльності. Крім того, створено управління превентивної діяльності управлінь національної поліції в областях, що організовують у межах компетенції проведення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень.

В адміністративному праві превенція і превентивна діяльність регулюється низкою нормативно-правових актів. Під превенцією правопорушень слід вважати засновану на приписах законодавства діяльність визначених законодавством суб'єктів щодо виявлення умислу на вчинення правопорушень та здійснення психологічного впливу на особу з метою недопущення реалізації протиправних намірів і бажань у фактичних діяннях.

Поняття превентивної діяльності найчастіше використовується при розкритті основних повноважень поліції, одним з яких є здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень. До такого роду діяльності відносять: правове виховання; постійне інформування населення про стан правопорядку і боротьби із злочинністю; агітаційно-роз'яснювальна робота серед населення; критика антигромадських проявів; застосування заходів заохочення;

робота з правопорушниками, особами з так званих груп ризику; поширення і популяризація передового досвіду в боротьбі з порушеннями громадського порядку [8, с. 34].

Превентивна діяльність є комплексом дій, що може обмежувати певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень. Превентивна діяльність спрямована на охорону прав і свобод людини, протидію злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку до вчинення дій суб'єктом, на якого спрямовані такі дії. Такі превентивні дії можуть застосовуватися за наявності фактичних та юридичних умов і можуть обмежувати певні права і свободи людини в межах нормативно закріплених вимог їх вчинення.

Висновки. Терміни «превенція» і «превентивна діяльність» в адміністративно-правовому аспекті можуть використовуватися, характеризуючи запобігання кризовим станам об'єктів управління. Проте основна сфера використання зазначених термінів — це попередження правопорушень.

Поняття «превенція» і «превентивна діяльність» можуть широко використовуватися для формалізації комплексної діяльності органів державної влади і, зокрема, поліції у всьому ланцюжку етапів діяльності останніх, задля недопущення реалізації протиправних намірів і бажань у фактичних діяннях, а також усунення чи трансформацію протиправних думок, намірів і бажань та створення надійних стримуючих факторів.

Література:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 26.08.2016).
2. Латинско-русский словарь / Составил А. М. Малинин. — М. : Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1961. 764 с. Академик. URL: https://dic.academic.ru/dic.nsf/latin_rus/34229/praeverto (дата звернення: 04.02.2018).
3. Словник іншомовних слів. Академик. URL: <http://www.jnsn.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=14773&action=show>

(дата звернення: 04.02.2018).

4. Попереджати // Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980) в 11 томах. — Том 7, 1976. — С. 187. URL: <http://sum.in.ua/s/poperedzhaty> (дата звернення: 05.02.2018).

5. Запобігати // Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980) в 11 томах. — Том 3, 1972. — С. 267. URL: <http://sum.in.ua/s/zapobighaty> (дата звернення: 05.02.2018).

6. Запобіжний // Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980) в 11 томах. — Том 3, 1972. — С. 268. URL: <http://sum.in.ua/s/zapobizhnyj> (дата звернення: 05.02.2018).

7. Сафронов С.О. Поняття превенції злочинів та її співвідношення з однорідними поняттями. Ваша домашня електронна бібліотека. URL: http://elib.org.ua/theoryoflaw/ua_readme.php?subaction=showfull&id=1329782013 (дата звернення: 04.02.2018).

8. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навчальний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки ; [О. І. Безпалова, О.В. Джафарова, С.М. Князев та ін.; передм. О. М. Бандурки] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків: ХНУВС, 2017. — 242 с.

УДК 347.926

Грицай С.О.,
адвокат, Адвокатське об'єднання «Логос»

АНАЛІЗ КОЛІЗІЙ НОРМ ПРАВА, ЯКІ Є ПРИЧИНОЮ ЮРИДИЧНОГО ДЕФЕКТУ ПРИ ВЕДЕННІ ЄДР

Розглянуто практичну ситуацію щодо процедури звільнення працівника — керівника юридичної особи, як приклад — за ст.38 КЗпПУ, коли це іде у розріз з механізмом, визначеним рядом інших національних правових норм, що не дає змогу внести відповідні зміни до Єдиного державного реєстру. Обґрунтовано необхідність внесення змін до спеціалізованого нормативного акту — Закону України «Про реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та